

UNIVERSITATEA LIBERĂ INTERNAȚIONALĂ DIN MOLDOVA

Cu titlu de manuscris:

CZU: 340.116:343.1 (043.2)

CERCHEZ MIHNEA ALEXANDRU

**RĂSPUNDEREA PENALĂ – FORMĂ A RĂSPUNDERII
JURIDICE**

SPECIALITATEA: 551.01 – TEORIA GENERALĂ A DREPTULUI

Autoreferatul tezei de doctor în drept

CHIȘINĂU, 2019

Teza a fost elaborată în cadrul Catedrei Drept Public a Universității Libere Internaționale din Moldova

Conducător științific:

SMOCHINĂ Andrei, doctor habilitat în drept, profesor universitar

Referenți oficiali:

1. HUMĂ Ioan, doctor în drept, profesor universitar, România;
2. GRECU Raisa, doctor habilitat în drept, conferențiar universitar.

Componența Consiliului Științific Specializat:

1. BALTAG Dumitru, *președinte*, doctor habilitat în drept, profesor universitar;
2. POSTU Ion, *secretar științific*, doctor în drept, conferențiar universitar;
3. AVORNIC Gheorghe, doctor habilitat în drept, profesor universitar;
4. CRAIOVAN Ion, doctor în drept, profesor universitar, România;
5. CIOBANU Rodica, doctor în filosofie, conferențiar universitar.

Susținerea tezei va avea loc la data de 4 octombrie 2019, ora 14.00 în ședința Consiliului Științific Specializat din cadrul Universității Libere Internaționale din Moldova (sala 1, bloc 4)

Teza de doctor și autoreferatul pot fi consultate la Biblioteca Națională a Republicii Moldova, la Biblioteca Universității Libere Internaționale din Moldova și pe pagina Web a CNAA (<http://cnaa.acad.md/theses/>).

Autoreferatul a fost expediat la data de 4 septembrie 2019

Secretar științific al Consiliului Științific Specializat,

POSTU Ion, doctor în drept, conferențiar universitar

Conducător științific,

Smochină Andrei, doctor habilitat în drept, profesor universitar

Autor,

Cerchez Mihnea Alexandru

REPERELE CONCEPTUALE ALE CERCETĂRII

Argument privind actualitatea temei investigate și gradul ei de studiere. În contextul actual al cristalizării megatendințelor noului mileniu, concretizate în schimbări sociale, politice, economice și tehnologice care reprezintă reale provocări la nivel mondial, Dreptul - element al controlului social dar și constituent normativ al construcției sociale, fără a rămâne impasibil, pedepsește, anihilează, descurajează, controlează, convinge, previne, organizează și protejează. Dreptul - în calitate de ființă socială distinctă, desigur prin oameni și pentru oameni, dar și instituțiile dreptului sunt provocate, în mod inevitabil, la schimbare prin adaptarea vechilor instituții, concepte și principii noilor exigențe decurgând din evoluția societății.

Evoluția rapidă a societății actuale imprimă un caracter actual răspunderii juridice, noile relații sociale legal reglementate generând, în ipoteza nesocotirii lor, sancțiunea răspunderii juridice în una din formele acesteia. Progresul ne obligă, așadar, la revalorificări în materia răspunderii juridice, în general și în materia răspunderii juridice penale, în special. În opinia noastră, în contextul evoluției continue a societății, răspunderea penală, formă distinctă a răspunderii juridice este chemată să evolueze și să se redescopere odată cu societatea, studiul răspunderii juridice dar și a formelor de manifestare a răspunderii juridice fiind actual, important și provocator.

Actualitatea temei rezidă din interesul manifestat în doctrina juridică pentru prospectarea tendințelor de evoluție a răspunderii juridice și, implicit, pentru identificarea locului răspunderii juridice penale în construcția normativă de drept a instituției răspunderii juridice, dar și pentru identificarea subtilităților și fațetelor răspunderii juridice penale, una din instituțiile centrale a răspunderii juridice, interes generat de continua reconfigurare a realității sociale, care implică reevaluări a unor fenomene juridice, apreciate ca fiind definitiv tranșate.

Noutatea și originalitatea științifică a temei investigate rezultă și din lipsa unor studii complexe care să abordeze problema teoretică a răspunderii juridice penale prin prisma exigențelor Teoriei generale a dreptului. Noutatea științifică derivă din analiza minuțioasă, din perspectiva Teoriei generale a dreptului, a conceptului răspunderii juridice penale, ca formă a răspunderii juridice, a semnelor distinctive, a conținutului, modalităților și manifestărilor răspunderii juridice penale în diferite domenii de reglementare juridică, ceea ce a contribuit la evidențierea acesteia în sistemul de drept al răspunderii juridice.

Caracterul novator al prezentului studiu doctoral este determinat atât de scopul și obiectivele multiaspectuale urmărite, cât și de metodologia cercetării. Aspectele istorice, teoretice și practice ale răspunderii juridice penale au constituit obiectul unor cercetări științifice reflectate atât în literatura de specialitate a României cât și în literatura juridică a Republicii Moldova, însă abordările sunt diferite în contextul noilor transformări legislative intervenite în cele două state și astfel tema propusă este în

permanență actuală, urmărind analiza juridică comparativă, prin prisma Teoriei generale a dreptului, a răspunderii juridice penale ca formă distinctă de răspundere juridică, elaborarea unor noi concepte și teorii în materia răspunderii penale, trasarea unor propuneri de lege ferenda pentru adaptarea normelor juridice penale din legislația Republicii Moldova și României noilor imperative ale societății. Printr-o analiză multilaterală și detaliată și, nu în ultimul rând, critică, a celor mai inovatoare aspecte și dezbateri relative la tema abordată, studiul doctoral reprezintă o cercetare cu o reală valoare practică a răspunderii juridice penale ca formă a răspunderii juridice.

Actualitatea tezei de doctorat consacrată prospectării răspunderii juridice penale din perspectiva exiguităților Teoriei generale a dreptului rezidă și din aceea că teza de doctor reprezintă un studiu unitar destinat sistematizării și structurării răspunderii juridice penale din perspectiva transformărilor legislative, identificării locului și rolului instituției răspunderii juridice penale în sistemul de drept al Republicii Moldova și României, adiționării unui bogat material teoretic necesar dezvoltării instituției răspunderii juridice penale și, nu în ultimul rând, conturării unor noi abordări în materia răspunderii juridice penale.

Descrierea situației în domeniul de cercetare și identificarea problemelor de cercetare.

În prezenta lucrare am realizat un studiu amplu a răspunderii juridice penale, prin prisma exigențelor Teoriei generale a dreptului, în contextul transformărilor intervenite, pe tărâm legislativ, atât în România cât și în Republica Moldova, în vederea prospectării tendințelor de evoluție a instituției răspunderii juridice penale, chestiune esențială a teoriei dreptului, a identificării subtilităților, manifestărilor și modalităților răspunderii juridice penale, dar și a rolului și locului acestuia în sistemul răspunderii juridice.

Studiul științific consacrat răspunderii juridice penale, din perspectiva Teoriei generale a dreptului este novator și provocator, raportat la plurivalența acestei instituții centrale a răspunderii juridice, concretizată atât într-o multitudine de izvoare ce vizează acest fenomen juridic, dar și într-o vastă și dinamică jurisprudență. Pentru a expune situația existentă în domeniul cercetărilor dedicate acestui subiect vom prezenta sursele bibliografice relevante din domeniul Teoriei generale a dreptului, dar și din domeniile de ramură, fără a face abstracție de unele surse de origine filosofică. Alegerea surselor bibliografice destinate răspunderii juridice, în general, și răspunderii juridice penale, în special, a avut ca premisă exigența de a identifica acele studii menite să contureze legătura dintre răspunderea juridică și diferitele ei forme ramurale, în vederea identificării locului răspunderii juridice penale în sistemul răspunderii juridice.

În România, au abordat problema răspunderii juridice penale, din perspectiva Teoriei generale a dreptului, autori precum: M. Costin, L. Barac, M. Djuvara, I. Humă, S. Popescu, N. Popa, C. Voicu, A.C.Voicu, I. Craiovan, Gh. Mihai și Radu I. Motica, Gh. Alecu, A. Bleoancă, S. Cristea, R. Ploșcă, etc.

În doctrina Republicii Moldova, răspunderea juridică penală, ca formă distinctă de răspundere juridică, a fost cercetată, prin prisma exigențelor Teoriei generale a dreptului de către renumiți autori precum: D. Baltag, E. Aramă, Gh. Avornic, B. Negru, A. Negru, etc.

Alegerea surselor bibliografice a avut ca premisă exigența de a identifica acele studii menite să transpună semnele distinctive, subtilitățile și fațetelor răspunderii juridice penale, una din instituțiile centrale a răspunderii juridice, dar și să contureze particularitățile răspunderii juridice penale în diferite domenii de reglementare juridică, în vederea identificării rolului și locului răspunderii penale în sistemul răspunderii juridice.

În teza de doctorat am tratat, totodată, răspunderea juridică penală, formă a răspunderii juridice, prin prisma exigențelor Dreptului penal raportându-ne la operele autorilor: G. Antoniu, M. Basarab, A. Boroi, C. Bulai, V. Dongoroz, N. Giurgiu, I. Oancea, F. Streteanu, S. Bogdan, L.M. Stănilă, C. Mitrache, Cr. Mitrache, C.M. Mihalache, C.G. Pupăzan, C. Danileț, C. Fl. Ușvat, V. Pașca, R.V. Mancaș, M.A. Hotca, V. Dobrinioiu, M.A. Hotca, M. Neagu, M. Murea M., C. Cășuneanu, M. Dogaru, în vederea prospectării tendințelor de evoluție a răspunderii juridice penale, menite să permită revizuirea opiniei tradiționale cu privire la răspunderea juridică penală, ca formă a răspunderii juridice.

Răspunderea juridică penală este consecința inevitabilă a nesocotirii normelor de drept, fiind astfel reglementată ca instituție fundamentală indispensabilă oricărui sistem de drept penal, alături de instituția infracțiunii și cea a pedepsei. Școala clasică de drept penal a ridicat fundamentarea răspunderii penale pe vinovăția făptuitorului la rangul de principiu. Conform unor autori „fără vinovăție nu există infracțiune și fără infracțiune nu există răspundere penală” [53, p. 412]. Tributar principiului legalității incriminării *nullum crimen sine culpa* (nicio infracțiune nu există în afară de lege), legiuitorul român nu recunoaște explicit o răspundere penală obiectivă, axată exclusiv pe legătura de cauzalitate dintre faptă și rezultat. Complexitatea și ambiguitatea acestei probleme a generat în doctrina juridică autohtonă rezerve privind tratarea răspunderii penale obiective în dezbaterile doctrinare. Cu toate acestea există referințe la diverse forme de răspundere juridică penală obiectivă la autorii G. Antoniu, V. Pașca, F. Streteanu, S. Bogdan, L. Stănilă, etc.

Totodată, în teza de doctorat am tratat răspunderea juridică penală în domeniul de reglementare juridică actuale, din perspectiva noilor transformări legislative, doctrinare și jurisprudențiale intervenite în Republica Moldova și România, respectiv: răspunderea penală a aleșilor, răspunderea penală în domeniul informatic și răspunderea penală în domeniul medical, dreptul penal fiind chemat să răspundă noilor provocări generate de criminalitatea informatică, malpraxisul medical sau infraționalitatea în rândul aleșilor.

Răspunderea juridică penală a aleșilor, a fost tratată în doctrina juridică din România de autori precum C. G. Pupăzan, C. Danileț, C. Fl. Ușvat, etc. În doctrina de specialitate moldovenească au

manifestat preocupări privind statutul și răspunderea aleșilor autorii: M.Orlov, M. Platon, V. Guțuleac, I. Guceac, N. Saitarlî, A. Smochină, S. Goriuc, S. Tatarov, Gh. Tataru, V. Micu, etc.

Răspunderea penală în domeniul informatic generează ample discuții în doctrina juridică. În contextul evoluției continue a societății, revoluția tehnologică, având drept consecință interconectarea, dar și inter-relaționarea unor forme variate de comunicare prin aplicarea și utilizarea comună a transmisiilor de date, a influențat instituțiile dreptului penal dar și instituțiile dreptului procesual penal. Criminalitatea informatică a intrat în sfera preocupărilor doctinarilor din România precum I. A. Barbu, Gh.I Ioniță., A.C. Moise, A. Trancă, I. Vasiu, dar și a doctinarilor din Republica Moldova precum N. Ploteanu, S.Maftea, R.Griniuc, A. Coțofană, S. Brînză și V. Stati, A.T. Drăgan, etc.

În prezent, răspunderea pentru malpraxisul medical este mai actuală ca niciodată, din perspectiva legăturii indisolubile existente între activitatea medicală și ființa umană, tratamentul și intervenția medicală răsfrângându-se direct asupra corpului acesteia ceea ce reclamă o abordare atentă și diferită a răspunderii medicului, prin prisma riscurilor producerii accidentelor medicale, a îmbolnăvirii și, implicit, a decesului. Răspunderea medicală a fost tratată în literatura juridică din România de autorii A.T. Moldovan, G. Năsui, R. Ozun, E. Poenaru, I. Turcu, A.B. Trif, V.A. Astărăstoae, C. Ețco, V. Midrigan, L.R. Boilă, A.C. Boilă, A. Faigher, etc. În doctrina juridică din Republica Moldova este incontestabil aportul la studierea răspunderii în domeniul medical al Prof. D. Baltag, V. Obadă, M. Gulian, A. Cerbu, B. Olaru, etc.

Scopul și obiectivele tezei. Teza de doctorat are ca scop cercetarea răspunderii juridice penale, din perspectiva Teoriei generale a dreptului ca formă distinctă de manifestare a răspunderii juridice, în lumina transformărilor legislative din România și Republica Moldova, conturarea unor noi concepte și teorii în materia răspunderii juridice penale, adăugarea unui bogat material teoretic necesar dezvoltării instituției răspunderii juridice penale, dar și formularea unor propuneri de lege ferenda pentru adaptarea legislației din Republica Moldova și România noilor exigențe decurgând din evoluția societății, menite să permită revizuirea opiniei tradiționale cu privire la răspunderea juridică penală, ca formă a răspunderii juridice.

Teza de doctorat tinde la cercetarea complexă a răspunderii juridice penale ca formă distinctă de manifestare a răspunderii juridice din perspectiva exiguității Teoriei generale a dreptului, printr-o analiză juridică comparativă a transformărilor legislative din România și Republica Moldova în vederea identificării particularităților, subtilităților, modalităților și manifestărilor răspunderii juridice penale în diferite domenii de reglementare juridică și, totodată, în vederea identificării locului și rolului instituției răspunderii juridice penale în sistemul de drept al Republicii Moldova și României.

Atingerea scopului propus implică realizarea următoarelor **obiective**:

- identificarea opiniilor existente în doctrina juridică din România și din Republica Moldova privind răspunderea juridică penală;

- stabilirea nivelului de reglementare juridică a răspunderii juridice penale în contextul transformărilor legislative din România și Republica Moldova;
- definirea răspunderii juridice penale și identificarea semnelor sale;
- argumentarea independenței răspunderii juridice penale ca formă a răspunderii juridice și identificarea locului acesteia în în sistemul de drept al răspunderii juridice;
- oglindirea teoretică a principiilor, funcțiilor și modalităților răspunderii juridice penale;
- stabilirea structurii instituției răspunderii penale: formă - modalitate - manifestare;
- identificarea particularităților răspunderii juridice penale în diferite domenii de reglementare juridică, din perspectiva noilor reglementări legale;
- determinarea principalelor direcții de perfecționare a reglementărilor juridice din domeniul cercetat, contribuind la reformarea legislației din România și Republica Moldova și constituind o garanție a legalității angajării răspunderii juridice penale.

Metodologia cercetării științifice. Metodele de cercetare a răspunderii penale - formă a răspunderii juridice sunt unele clasice, destinate atingerii obiectivelor tezei de doctorat. Am utilizat următoarele metode de bază: metoda interpretării doctrinelor și conceptelor științifice existente; metoda logică; metoda istorică; metoda sistematică; metoda comparativă; metoda analizei și sintezei.

Noutatea și originalitatea științifică derivă din cercetarea multiaspectuală a răspunderii juridice penale ca formă distinctă de manifestare a răspunderii juridice, prin prisma exigențelor Teoriei generale a dreptului, în lumina reglementărilor din România și Republica Moldova, în contextul transformărilor intervenite, pe tărâm legislativ, în cele două state, fiind conturate noi teze și concepții menite să pună într-o nouă lumină problemele privind răspunderea pentru încălcarea legislației penale și, totodată, să permită revizuirea opiniei tradiționale cu privire la răspunderea juridică penală, ca formă a răspunderii juridice.

Noutatea demersului științific se concretizează și în următoarele:

1. S-a fundamentat, din perspectiva identificării fațetelor răspunderii juridice și a configurării structurii răspunderii juridice, printr-un studiu amplu a doctrinei juridice și a cadrului normativ privind răspunderea juridică, în general și răspunderea juridică penală, în special, în contextul transformărilor intervenite, pe tărâm legislativ, în România și în Republica Moldova, elementele structurale ale sistemului răspunderii juridice - formă, modalitate și manifestare. Din această perspectivă, am identificat criteriile de delimitare structurală a formelor răspunderii juridice și am analizat răspunderea juridică penală ca formă a răspunderii juridice, care se delimitează, în opinia noastră, în următoarele modalități: răspunderea penală subiectivă și răspunderea penală obiectivă., modalități care există în limitele obiectului dreptului penal și utilizează metodele proprii dreptului penal. Opinăm, totodată, în sensul că cele două modalități ale răspunderii penale, răspunderea penală subiectivă și răspunderea penală obiectivă, sunt susceptibile de

subclasificări în manifestări. Răspunderea penală subiectivă, în opinia noastră, se subclasifică în două manifestări: răspunderea penală subiectivă a persoanei fizice și răspunderea penală subiectivă a persoanei juridice., iar răspunderea penală obiectivă se subclasifică, la rândul ei, în două manifestări: răspunderea penală obiectivă pură și răspunderea penală obiectivă impură.

2. S-a argumentat ca fiind întemeiată teza privind consacrarea răspunderii penale obiective fundamentată pe lipsa vinovăției, ca excepție. Deși dreptul penal modern, întemeiat pe teoriile Școlii clasice a creat o veritabilă dogmă din fundamentarea răspunderii penale pe vinovăția făptuitorului, în opinia noastră, răspunderea penală subiectivă, fundamentată pe vinovăția făptuitorului, constituie regula, iar răspunderea penală obiectivă, fundamentată pe lipsa vinovăției, menită să genereze, în doctrina juridică autohtonă dar și în doctrina juridică din străinătate reale controverse, reprezintă excepția.

3. S-a fundamentat, ca element de noutate, *Principiul autonomiei răspunderii penale*:

Răspunderea penală, în virtutea principiului sus enunțat, este autonomă sub aspect normativ, conceptual și procedural, în sensul că reprezintă forma corespunzătoare a răspunderii juridice în cadrul unei ramuri de drept distincte - dreptul penal și nu o simplă anexă sancționatorie a altor ramuri de drept.

În opinia noastră, protecția penală a unor valori sociale este primară și nu subsidiară sau auxiliară, deși intervine chiar și atunci când protecția conferită de normele altor ramuri de drept se dovedește insuficientă. Aceasta întrucât răspunderea penală nu se limitează la sancționarea încălcărilor normelor impuse de alte ramuri de drept, ci sancționează cu precădere încălcarea normelor de conduită create de dreptul penal, dreptul penal având aptitudinea de a crea el însuși astfel de norme de conduită, care nu intră în sfera de reglementare a altor ramuri de drept. Așadar, răspunderea penală este autonomă și nu auxiliară, întrucât nu intervine doar pentru protejarea valorilor sociale aparținând altor ramuri de drept, pentru a întări astfel sancțiunea pe care normele acestor ramuri de drept o instituie.

Autonomia răspunderii penale nu este absolută, în sensul că aceasta nu operează independent de celelalte ramuri de drept, intervenind, așa cum am precizat mai sus și pentru sancționarea încălcărilor unor obligații impuse de regulile altor ramuri de drept. Astfel, creșterea în ritm alert a numărului textelor de incriminare în materia dreptului penal contemporan, este consecința multiplicării obligațiilor instituite prin normele altor ramuri de drept care reclamă o sancționare penală în ipoteza încălcării lor și nu consecința descoperirii unor noi valori sociale proprii dreptului penal.

4. *De lege ferenda*, propunem codificarea dreptului medical, atât în România dar și în Republica Moldova, prin ordonarea sistematică a reglementărilor existente, cu luarea în considerare a particularităților domeniului, cu respectarea normelor internaționale în materie și crearea unui mecanism care să permită viitoarelor norme să se grefeze armonios la corpusul existent. Noul Cod penal a adus câteva modificări notabile în domeniul medical, însă acestea nu corespund intru totul realității actualului sistem medical, impunându-se, în opinia noastră, incriminarea infracțiunilor de malpraxis medical distinct în legislația din

România și Republica Moldova, asigurându-se astfel unificarea și uniformizarea dispozițiilor legale în materie, simplificarea normelor de aplicabilitate, dar și respectarea acestora.

5. Propunem, totodată, *de lege ferenda*, armonizarea legislației penale din România și Republica Moldova în conformitate cu prevederile și cu spiritul Convenției Consiliului Europei în domeniul informatic, dar și trasarea unor linii directoare pentru organele de specialitate în vederea aplicării corecte și uniforme a normelor juridice penale privind răspunderea penală pentru săvârșirea infracțiunilor informatice.

Problema științifică soluționată constă în fundamentarea semnelor distinctive, a funcțiilor, principiilor și modalităților răspunderii juridice penale prin prisma exigențelor Teoriei generale a dreptului, evidențierea particularităților răspunderii juridice penale în diferite domenii de reglementare juridică, din perspectiva noilor transformări legislative, doctrinare și jurisprudențiale, *în vederea* perfecționării reglementărilor juridice din domeniul cercetat, contribuind la reformarea legislației din România și Republica Moldova și constituind o garanție a legalității angajării răspunderii juridice penale.

Importanța teoretică a tezei rezidă în sistematizarea și structurarea abordărilor teoretice privind formele răspunderii juridice, în general, a răspunderii juridice penale, în special, determinarea și definirea conceptului de răspundere penală, identificarea rolului și locului răspunderii juridice penale în sistemul de drept al răspunderii juridice, oglindirea teoretică a esenței, funcțiilor, principiilor și modalităților răspunderii juridice penale, evidențierea particularităților răspunderii juridice penale în diferite domenii de reglementare juridică, adăugarea unui bogat material teoretic necesar dezvoltării instituției răspunderii juridice penale.

Valoarea aplicativă a tezei. Abordările teoretice reflectate în cuprinsul tezei vor înlesni apariția și dezvoltarea unor noi studii sau cercetări privind răspunderea juridică penală, una din instituțiile centrale a răspunderii juridice. Totodată, concluziile conturate în cercetarea doctorală sunt destinate să dezvolte sau să completeze instituții proprii Teoriei generale a dreptului sau specifice altor ramuri de drept și pot fi avute în vedere atât în procesul de învățământ dar și în procesul de elaborare a actelor normative, contribuind la reformarea legislației din România și Republica Moldova și constituind o garanție a legalității angajării răspunderii juridice penale.

Rezultatele științifice principale înaintate spre susținere: fundamentarea, din perspectiva identificării fațetelor răspunderii juridice și a configurării structurii răspunderii juridice, printr-un studiu amplu a doctrinei juridice și a cadrului normativ privind răspunderea juridică, în general și răspunderea juridică penală, în special, în contextul transformărilor intervenite, pe tărâm legislativ, în România și în Republica Moldova, a elementelor structurale ale sistemului răspunderii juridice - formă, modalitate și manifestare; identificarea particularităților, subtilităților, modalităților și manifestărilor răspunderii juridice penale în diferite domenii de reglementare juridică; identificarea locului și rolului instituției răspunderii

juridice penale în sistemul de drept al Republicii Moldova și României; fundamentarea, ca element de noutate, a principiul autonomiei răspunderii penale.

Implementarea rezultatelor științifice. Concluziile teoretice ale tezei, elementele de noutate și recomandările formulate sunt utilizate în procesul de învățământ la predarea cursului „Teoria răspunderii și responsabilității juridice” în cadrul Universității Libere Internaționale din Moldova și a Facultăților de Științe Juridice și Administrative din România.

Aprobarea rezultatelor cercetării. Rezultatele prezentului studiu doctoral au fost reflectate prin intermediul comunicărilor științifice prezentate în cadrul manifestărilor științifice naționale și internaționale, dintre care amintim: „Răspunderea penală a persoanei juridice din perspectiva noilor reglementări legislative” [14], „Răspunderea penală în domeniul informatic” [15], „Mediation in Medical Malpractice” [19], „Răspunderea penală în domeniul protecției mediului” [16], „Scurte considerații privind răspunderea penală a membrilor Parlamentului României” [17], „Răspunderea penală a funcționarilor publici” [13], „Răspunderea penală a alesilor locali-tendințe de racordare la noile provocări legislative și jurisprudențiale” [18], „Principiile răspunderii juridice penale în perspectiva tendințelor legislative, doctrinare și jurisprudențiale din România și Republica Moldova” [20], „Cercetări științifice privind răspunderea juridică penală, ca formă distinctă în sistemul de drept al răspunderii juridice, prin prisma exigențelor Teoriei generale a dreptului” [21].

Volumul și structura tezei. Teza de doctorat este structurată în introducere în studiul privind răspunderea juridică penală, formă a răspunderii juridice, prin prisma exigențelor Teoriei generale a dreptului, patru capitole, concluzii generale și recomandări, lista bibliografiei utilizate, adnotarea, cuvintele cheie și lista abrevierilor utilizate în teză.

Cuvintele cheie: răspundere juridică, responsabilitate, formele răspunderii juridice, răspundere penală, răspundere penală obiectivă, sancțiune penală, faptă ilicită.

CONȚINUTUL TEZEI

Sumarul compartimentelor tezei. Teza de doctorat este structurată în *introducere* reprezentând argumentarea științifică a temei propuse pentru cercetare, *patru capitole* care tratează aspectele fundamentale ce țin de evidențierea detaliată atât a scopului dar și a obiectivelor propuse, *concluzii generale și recomandări* care reflectă concluziile și recomandările derivând din tema cercetării, *bibliografia* care constituie cadrul documentar și doctrinar al tezei de doctorat, *adnotarea, cuvintele cheie și lista abrevierilor* utilizate în teză.

În Capitolul I „Reflectarea teoretică și normativă a răspunderii juridice penale” sunt analizate teoriile reprezentanților literaturii de specialitate din țară și din străinătate relative la conceptul, chintesența,

condițiile, principiile, funcțiile, modalitățile, particularitățile răspunderii juridice penale în diferite domenii de reglementare juridică, din perspectiva noilor tendințe legislative, doctrinare și jurisprudențiale. Am sintetizat, de asemenea, studiile științifice relevante relative la tema tezei de doctorat și am analizat actele normative adoptate în România dar și în Republica Moldova în domeniul răspunderii juridice, în general, și a răspunderii juridice penale, în special. Acest capitol cuprinde compartimente care tratează tendințele actuale în abordarea teoretico-științifică a răspunderii juridice penale în cercetările doctinarilor contemporani și nivelul de reglementare juridică a răspunderii juridice penale.

Teza de doctorat constituie un studiu amplu a răspunderii juridice penale, formă a răspunderii juridice, prin prisma exigențelor Teoriei generale a dreptului, destinat identificării tendințelor actuale în abordarea teoretico-științifică a răspunderii juridice penale în cercetările doctinarilor contemporani și a cadrului normativ privind răspunderea juridică penală, în contextul transformărilor intervenite, pe tărâm legislativ, dar și elaborării instrumentarului de identificare a manifestărilor și modalităților de realizare structurală a răspunderii juridice penale, în vederea evidențierii fațetelor răspunderii juridice penale și reconfigurării noțiunii de structură a răspunderii juridice penale și, nu în ultimul rând, în vederea clarificării pentru teoreticienii și practicienii din domeniul dreptului a manifestărilor și modalităților respective, orientând utilizarea și valorificarea lor în toate ramurile dreptului.

Studiul științific consacrat răspunderii juridice penale, din perspectiva Teoriei generale a dreptului este novator și provocator, raportat la plurivalența acestei instituții centrale a răspunderii juridice, concretizată atât într-o multitudine de izvoare ce vizează acest fenomen juridic, dar și într-o vastă și dinamică jurisprudență. Pentru a expune situația existentă în domeniul cercetărilor dedicate acestui subiect am prezentat sursele bibliografice relevante din domeniul Teoriei generale a dreptului, dar și din domeniile de ramură, fără a face abstracție de unele surse de origine filosofică.

În teza de doctorat am analizat răspunderea juridică penală, formă a răspunderii juridice atât din perspectiva Teoriei generale a dreptului cât și prin prisma exigențelor Dreptului penal. Analizând literatura juridică din România dar și din Republica Moldova putem afirma că, răspunderea juridică penală, formă a răspunderii juridice este cercetată din perspectiva exigențelor Teoriei generale a dreptului, dar toate studiile se limitează fie la enunțarea acesteia în diferite clasificări ale răspunderii juridice, fie la expunerea unor argumente în favoarea existenței ei, ca formă de manifestare a răspunderii juridice. Alegerea surselor bibliografice a avut ca premisă exigența de a identifica acele studii menite să transpună semnele distinctive, subtilitățile și fațetelor răspunderii juridice penale, una din instituțiile centrale a răspunderii juridice, dar și să contureze legătura dintre răspunderea juridică penală din diferite domenii de reglementare juridică, în vederea identificării rolului și locului răspunderii penale în sistemul răspunderii juridice.

În opinia noastră, analiza tendințelor actuale în abordarea teoretico-științifică a răspunderii juridice penale în cercetările doctrinarilor contemporani concură la prospectarea tendințelor de evoluție a răspunderii juridice penale, la elucidarea semnelor distinctive, a conținutului, a fațetelor și a manifestărilor răspunderii juridice penale, menite să permită evidențierea acestei instituții în sistemul răspunderii juridice, la adiționarea unui bogat material teoretic necesar dezvoltării instituției răspunderii juridice penale și, nu în ultimul rând, la revizuirea opiniei tradiționale cu privire la răspunderea juridică penală, ca formă a răspunderii juridice.

Analiza aspectelor evocate în acest capitol ne permite formularea următoarelor concluzii, relative la reflectarea teoretică și normativă a răspunderii penale:

1. Teza de doctorat constituie un studiu vast destinat identificării tendințelor actuale în abordarea teoretico-științifică a răspunderii juridice penale în cercetările doctrinarilor contemporani și a cadrului normativ privind răspunderea juridică penală, în contextul transformărilor intervenite, pe tărâm legislativ, în România și în Republica Moldova, în vederea identificării conceptului, esenței, subtilităților și fațetelor răspunderii juridice penale, a locului răspunderii juridice penale în sistemul de drept al răspunderii juridice, în scopul dezvoltării și completării acestei instituții juridice.

2. Aspectele istorice, teoretice și practice ale răspunderii juridice penale au constituit obiectul unor cercetări științifice reflectate atât în literatura de specialitate a României cât și în literatura juridică a Republicii Moldova, însă abordările sunt diferite în contextul noilor transformări legislative intervenite în cele două state și astfel tema propusă este în permanență actuală, urmărind analiza juridică comparativă, prin prisma Teoriei generale a dreptului, a instituției răspunderii juridice penale ca formă distinctă de răspundere juridică, elaborarea unor noi concepte și teorii în materia răspunderii penale, trasarea unor propuneri de lege ferenda pentru adaptarea normelor juridice penale din legislația Republicii Moldova și România noilor imperative ale societății. Printr-o analiză multilaterală și detaliată și, nu în ultimul rând, critică, a celor mai inovatoare aspecte și dezbateri relative la tema abordată, studiul doctoral reprezintă o cercetare cu o reală valoare practică a răspunderii juridice penale ca formă a răspunderii juridice.

3. Răspunderea juridică penală, a constituit, de-a lungul timpului, subiect de studiu pentru diverși autori, abordările fiind deseori diferite, continuând să se contureze noi opinii relative la acest fenomen juridic, astfel încât tema abordată în teza de doctorat este în permanență actuală. Pentru a expune situația existentă în domeniul cercetărilor dedicate acestui subiect am prezentat sursele bibliografice relevante din domeniul teoriei generale a dreptului, dar și din domeniile de ramură, fără a face abstracție de unele surse de origine filosofică. Sursele bibliografice destinate răspunderii juridice, în general, și răspunderii juridice penale, în special, sunt bogate, variate și relevante, iar alegerea acestora a avut ca premisă exigența de a identifica conceptul, esența, principiile, funcțiile, subtilitățile, fațetele răspunderii juridice penale dar și locul răspunderii juridice penale în sistemul răspunderii juridice.

4. Analizarea conceptului, a chintesenței și a regimului juridic al răspunderii juridice penale, identificarea particularităților și a fațetelor răspunderii juridice penale în diferite domenii de reglementare juridică, prezintă interes, în opinia noastră, având în vedere continua reconfigurare a realității sociale, care implică reevaluări a unor fenomene juridice, apreciate ca definitiv tranșate și ne-a permis să trasăm elementele de perspectivă, în scopul optimizării raporturilor juridice incidente și, totodată, să determinăm principalele direcții de perfecționare a reglementărilor juridice relative la răspunderea juridică penală, constituind o garanție a legalității angajării răspunderii juridice penale și contribuind la eliminarea erorilor în aplicarea normelor juridice specifice formelor răspunderii juridice.

Capitolul 2 intitulat „Locul și rolul răspunderii juridice penale în sistemul răspunderii juridice” debutează cu cercetarea aspectelor cu caracter general-teoretic relative la instituția răspunderii juridice penale în vederea identificării conceptului, scopului, esenței și fundamentelor structurale ale configurării răspunderii juridice penale. Capitolul II înglobează în structura sa compartimente care vizează: noțiunea, scopul, esența răspunderii juridice penale - instituție juridică centrală în construcția normativă de drept a răspunderii juridice și, totodată, modalitățile și manifestările răspunderii penale - formă a răspunderii juridice.

În cadrul acestui capitol am analizat conceptul și chintesența răspunderii juridice penale, am subliniat rolul și locul răspunderii penale în sistemul răspunderii juridice, prin prisma analizării diferitelor modalități de interpretare atât a noțiunii de „răspundere juridică” cât și a noțiunii de „răspundere juridică penală”, în vederea identificării locului și rolului răspunderii juridice penale în construcția normativă de drept a răspunderii juridice, dar și a acelor abordări care corespund într-o mai mare măsură misiunii de a evidenția rolul răspunderii juridice penale în realitatea juridică a societății. Identificarea locului și rolului răspunderii juridice penale în construcția normativă de drept a răspunderii juridice contribuie la perfecționarea interpretării și aplicării dreptului, reflectând legăturile dar și interdependențele existente între diferite norme și instituții juridice

Legislația și jurisprudența nu definesc noțiunea de răspundere juridică într-un text unitar. Legiuitorul reglementează doar condițiile tragerii la răspundere a persoanelor care încalcă prescripțiile normelor juridice, principiile răspunderii juridice, limitele de manifestare a formelor sale, natura și întinderea sancțiunilor juridice susceptibile de aplicare . O situație asemănătoare întâlnim atât în practica judiciară cât și în doctrina juridică, preocupate, cu precădere, de formele de manifestare ale răspunderii juridice și mai puțin de noțiunea de răspundere juridică, reflectată ca o categorie generală a dreptului. Din perspectiva acestor considerente am analizat în acest capitol diferitele modalități de interpretare a noțiunii de „răspundere juridică” întrucât doar astfel putem identifica acele abordări care corespund într-o mai mare măsură misiunii de a evidenția rolul răspunderii juridice în realitatea juridică a societății.

În continuare am tins la identificarea particularităților răspunderii juridice în diverse ramuri sau subramuri care sunt menite să îmbogățească conținutul aplicativ al răspunderii juridice. Din perspectiva identificării fațetelor răspunderii juridice și a configurării structurii răspunderii juridice, am identificat, printr-un studiu amplu a doctrinei juridice și a cadrului normativ privind răspunderea juridică, în contextul transformărilor intervenite, pe tărâm legislativ, în România și în Republica Moldova și am analizat următoarele elemente structurale ale sistemului răspunderii juridice: formele, modalitățile și manifestările răspunderii juridice.

Analiza aspectelor evocate în acest capitol ne permite formularea următoarelor concluzii, relative la locul și rolul răspunderii juridice penale în sistemul răspunderii juridice:

1. Analizând problemele actuale relative la esența și conținutului răspunderii juridice am constatat faptul că, în prezent, în doctrina juridică nu există o viziune unitară privind conceptul și esența răspunderii juridice. În doctrina juridică s-au identificat multiple și variate modalități de interpretare a noțiunii de „răspundere juridică”, cele mai răspândite fiind următoarele: răspunderea juridică este o sancțiune, o pedeapsă care prevede o măsură de constrângere a delincventului de către stat; obligația juridică a persoanei vinovate de săvârșirea unui delict să suporte pedeapsa; raport juridic în cadrul căruia delincventul suportă o măsură de constrângere aplicată de stat. Merită amintită și concepția răspunderii juridice ca fenomen complex ce include aspectele retrospectiv și cel pozitiv, având un caracter mai general în comparație cu celelalte concepții anterior invocate.

2. În opinia noastră, răspunderea juridică și sancțiunea juridică sunt noțiuni distincte, răspunderea juridică reprezentând cadrul juridic de realizare a sancțiunii. Considerăm că răspunderea juridică nu se limitează la pedeapsă sau la realizarea sancțiunii. Dacă răspunderea juridică poate exista fără realizarea sancțiunii sau executarea pedepsei, realizarea sancțiunii și pedeapsa nu există în absența răspunderii, fiind consecința angajării răspunderii.

3. În contextul identificării fațetelor răspunderii juridice și a configurării structurii răspunderii juridice, am identificat, printr-un studiu comparativ a doctrinei juridice și a cadrului normativ privind instituția răspunderii juridice penale, următoarele elemente structurale ale sistemului răspunderii juridice: formele, modalitățile și manifestările răspunderii juridice. Totodată, am identificat criteriile de delimitare structurală a formelor răspunderii juridice și am analizat răspunderea juridică penală ca formă a răspunderii juridice, care se delimitează, în opinia noastră, în următoarele modalități: răspunderea penală subiectivă și răspunderea penală obiectivă, modalități care există în limitele obiectului dreptului penal și utilizează metodele proprii dreptului penal. Opinăm astfel în sensul că cele două modalități ale răspunderii penale, răspunderea penală subiectivă și răspunderea penală obiectivă, sunt susceptibile de subclasificări în manifestări. Răspunderea penală subiectivă, în opinia noastră, se subclasifică în două manifestări: răspunderea penală subiectivă a persoanei fizice și răspunderea penală subiectivă a persoanei juridice, iar

răspunderea penală obiectivă se subclasifică, la rândul ei, în două manifestări: răspunderea penală obiectivă pură și răspunderea penală obiectivă impură.

4. Răspunderea penală obiectivă generează, în doctrina juridică autohtonă dar și în doctrina juridică din străinătate reale controverse. Școala clasică de drept penal a ridicat fundamentarea răspunderii penale pe vinovăția făptuitorului la rangul de principiu iar consacrară răspunderii penale obiective în dreptul penal modern este privită de marea majoritate a autorilor contemporani ca fiind nejustificată. Deși legiuitorul român nu recunoaște explicit o răspundere penală obiectivă, axată exclusiv pe legătura de cauzalitate dintre faptă și rezultat, în literatura juridică de specialitate există autori care militează pentru admiterea acesteia în mod implicit. Apreciem că răspunderea penală subiectivă, fundamentată pe vinovăția făptuitorului, concepută ca o sinteză a proceselor volitive și cognitive care au loc în psihicul infractorului și care indică atitudinea acestuia față de valorile sociale periclitare prin săvârșirea faptei, constituie regula, iar răspunderea penală obiectivă, fundamentată pe lipsa vinovăției, reprezintă excepția.

5. Pledăm, de asemenea, pentru următoarea definiție a răspunderii juridice penale: răspunderea juridică penală este un raport juridic penal de conflict complex, născut urmarea săvârșirii infracțiunii, între stat ca reprezentant al societății și infractor, în conținutul căruia intră dreptul statului de a trage la răspundere pe infractor, de a-i aplica sancțiunea prevăzută de legea penală pentru infracțiunea săvârșită și de a-l constrânge să o execute și obligația corelativă a infractorului de a răspunde pentru fapta sa și de a se supune sancțiunii aplicate, în vederea restabilirii autorității legii și reeducării acestuia.

Capitolul 3 intitulat „Principiile și funcțiile răspunderii juridice penale” este destinat identificării principiilor și funcțiilor răspunderii juridice penale, raportat la împrejurarea că funcțiile răspunderii juridice penale semnifică rolul acestei instituții juridice a dreptului penal în societate, odată configurată în temeiul principiilor sale fundamentale. Capitolul III înglobează în structura sa compartimente care vizează: principiile răspunderii juridice penale și funcțiile răspunderii juridice penale, analizate din perspectiva doctrinei juridice și a cadrului normativ privind răspunderea juridică penală din România și Republica Moldova.

În acest capitol am analizat principiile răspunderii juridice penale și funcțiile răspunderii juridice penale, prin prisma exigențelor Teoriei generale a dreptului, dar și a dreptului penal, din perspectiva doctrinei juridice și a cadrului normativ privind răspunderea juridică penală din România și Republica Moldova și am evidențiat, totodată, semnificația principiilor fundamentale ale răspunderii penale, destinate să configureze modalitatea și limitele în care trebuie dusă lupta împotriva fenomenului infracțional.

Principiile răspunderii penale își iau seva din principiile dreptului penal care, la rândul lor, își au izvorul în principiile dreptului. Principiile dreptului au semnificația dar și forța unor reguli universale superioare care pot fi formulate în dispozițiile actelor normative și care pot fi stabilite în perspectiva

valorilor sociale intenționate. Am identificat principii generale aplicabile dreptului, în general, reale instrumente de protecție a cetățenilor împotriva unor eventuale intervenții arbitrare sau excesive a statului prin intermediul mijloacelor penale, reprezentând astfel un veritabil mecanism de limitare a puterii sancționatoare a statului, precum principiul legalității incriminării și pedepsei, principiul răspunderii penale pentru fapta proprie, principiul umanismului, principiul prevenției, principiul proporționalității sancțiunilor, infracțiunea ca unic temel al răspunderii penale, principiul minime intervenții, dar și principii specializate aplicabile unei ramuri distincte din sistemul dreptului.

În studiul doctoral am tratat raportat la doctrina și legislația din România și Republica Moldova următoarele principii ale răspunderii penale: infracțiunea - unicul temel al răspunderii penale, principiul legalității răspunderii penale, principiul egalității de tratament - *nulla poena sine culpa*, principiul răspunderii penale subiective, principiul răspunderii penale personale, principiul proporționalității răspunderii penale, principiul unicității răspunderii penale - *non bis in idem*, principiul inevitabilității răspunderii penale, principiul celerității, principiul prescriptibilității răspunderii penale, principiul umanismului răspunderii penale.

Funcțiile răspunderii penale nu trebuie confundate cu principiile sale fundamentale, întrucât principiile răspunderii penale sunt extrase din normele constituționale, iar funcțiile sale țin de politica penală a statului la un moment dat și variază odată cu aceasta. În prezentul studiu doctoral am analizat următoarele funcții ale răspunderii penale: *funcția protectoare*, decurgând din misiunea dreptului penal de a proteja valorile sociale fundamentale pe care se greșează viața în societate, *funcția educativă* care se exercită prin sedimentarea în conștiința colectivă a relevanței și importanței valorilor sociale ocrotite, dar și prin motivarea membrilor societății în sensul respectării dispozițiilor legale, dincolo de amenințarea sancțiunii penale atașate ei și *funcția sancționatoare* care operează prin sancționarea persoanelor care au săvârșit fapte penale.

Analiza aspectelor evocate în acest capitol ne permite formularea următoarelor concluzii, relative la principiile și funcțiile răspunderii juridice penale:

1. Răspunderea juridică penală, asemenea tuturor instituțiilor răspunderii juridice, este cărmuită de un set de principii, care reprezintă acele idei călăuzitoare menite să guverneze totalitatea normelor juridice penale care alcătuiesc instituția juridică a răspunderii penale. Funcțiile răspunderii juridice penale semnifică rolul acestei instituții juridice fundamentale a dreptului penal în societate, odată configurată în temelul principiilor sale fundamentale. Funcțiile răspunderii penale nu trebuie confundate cu principiile sale fundamentale, întrucât principiile răspunderii penale sunt extrase din normele constituționale, iar funcțiile sale țin de politica penală a statului la un moment dat și variază odată cu aceasta.

2. Printr-un studiu comparativ a doctrinei și legislației din România și Republica Moldova am tratat următoarele principii ale răspunderii penale care își au izvorul în principiile dreptului penal, acestea din

urmă trăgându-si seva din principiile dreptului: infracțiunea - unicul temei al răspunderii penale, principiul legalității răspunderii penale, principiul egalității de tratament - *nulla poena sine culpa*, principiul răspunderii penale subiective, principiul răspunderii penale personale, principiul proporționalității răspunderii penale, principiul unicității răspunderii penale - *non bis in idem*, principiul inevitabilității răspunderii penale, principiul celerității, principiul prescriptibilității, principiul principiul umanismului răspunderii penale.

3. S-a fundamentat, a element de noutate *Principiul autonomiei răspunderii penale*, care în opinia noastră poate fi analizat ca principiu propriu-zis al răspunderii penale. Răspunderea penală, în virtutea principiului sus enunțat, este autonomă sub aspect normativ, conceptual și procedural, în sensul că reprezintă forma corespunzătoare a răspunderii juridice în cadrul unei ramuri de drept distincte - dreptul penal și nu o simplă anexă sancționatorie a altor ramuri de drept. În opinia noastră, protecția penală a unor valori sociale este primară și nu subsidiară sau auxiliară, deși intervine chiar și atunci când protecția conferită de normele altor ramuri de drept se dovedește insuficientă. Răspunderea penală nu se limitează la sancționarea încălcărilor normelor impuse de alte ramuri de drept, ci sancționează cu precădere încălcarea normelor de conduită create de dreptul penal, dreptul penal având aptitudinea a crea el însuși astfel de norme de conduită care nu intră în sfera de reglementare a altor ramuri drept.

4. În opinia noastră, răspunderea penală are trei funcții: *funcția protectoare*, decurgând din misiunea dreptului penal de a proteja valorile sociale fundamentale pe care se grefează viața în societate, *funcția educativă* care se exercită prin sedimentarea în conștiința colectivă a relevanței și importanței valorilor sociale ocrotite dar și prin motivarea membrilor societății în sensul respectării dispozițiilor legale, dincolo de amenințarea sancțiunii penale atașate ei și *funcția sancționatoare* care operează prin sancționarea persoanelor care au săvârșit fapte penale.

Capitolul 4 intitulat „ Răspunderea penală în diferite domenii de reglementare juridică” este destinat identificării și analizării particularităților răspunderii juridice penale în diferite domenii de reglementare juridică: răspunderea penală a aleșilor, răspunderea penală în domeniul informatic, răspunderea penală în domeniul medical, în contextul transformărilor legislative, doctrinare și jurisprudențiale din România și Republica Moldova.

Legislația din România dar și din Republica Moldova este chemată să se adapteze continuu noilor provocări, raportat la necesitatea garantării unui echilibru adecvat între interesele acțiunii represive și respectarea drepturilor fundamentale ale omului, consacrate prin tratate internaționale aplicabile în materia drepturilor omului, care reafirmă dreptul fiecăruia la opinie, libertatea de expresie, precum și libertatea de a căuta, de a obține și de a comunica informații și idei de orice natură, fără a ține seama de frontiere dar și la necesitatea creșterii eficienței anchetelor și procedurilor penale având ca obiect infracțiunile în legătură cu sistemele și datele informatice. Din perspectiva acestor considerente am analizat reglementările

infracțiunilor informatice care marchează un moment important în procesul evoluției dreptului penal, raportat la interesul protejării societății împotriva criminalității informatice în contextul unor schimbări profunde determinate de digitalizarea, convergența și globalizarea continuă a rețelelor de calculatoare.

În teza de doctorat am tratat, totodată, răspunderea aleșilor, din perspectivă penală, pentru infracțiunile săvârșite în exercitarea atribuțiilor de serviciu, infracțiuni care acoperă un spectru foarte larg de domenii, societatea, în ansamblul ei și administrația publică, în special, din România și Republica Moldova confruntându-se cu o situație alarmanată. Jurisprudența în materie penală din cele două state învederează faptul că cele mai frecvente infracțiuni săvârșite de către aleși sunt infracțiunile de corupție, infracțiunile de serviciu, infracțiunile de fals, infracțiunile reglementate de legislația muncii și a funcției publice dar și infracțiunile împotriva intereselor financiare ale Uniunii Europene. În practica judiciară întâlnim și alte infracțiuni săvârșite, mai rar, de către aleși precum deturmarea de fonduri, delapidarea, sustragerea și distrugerea de înscrisuri, sau infracțiuni care aduc atingere unor relații privind conviețuirea socială, cum ar fi împiedicarea exercitării libertății religioase, incitarea la ură sau discriminare, acestea din urmă fiind săvârșite, cu precădere, de către aleșii aparținând minorităților naționale.

În contextul analizei răspunderii medicale, în general și al răspunderii penale medicale, în special, am învederat în studiul doctoral faptul că răspunderea juridică medicală se manifestă sub mai multe forme: răspunderea penală, răspunderea disciplinară și răspunderea civilă. Răspunderea penală medicală reprezintă consecința încălcării valorilor sociale ocrotite prin dispozițiile legale care reglementează infracțiuni, de către medic sau de către unitatea sanitară, cu forma de vinovăție indicată în ipoteza normelor de incriminare, infracțiuni incriminate în Codul penal [22], [23] și în legi speciale. Analizând reglementările legale în materie am statuat că infracțiunile specifice răspunderii penale medicale sunt infracțiuni săvârșite în exercitarea profesiei de medic, cu ocazia furnizării serviciului medical, din culpă, în marea lor majoritate, excepțiile de la această regulă putând fi identificate în cazul infracțiunilor de corupție și de serviciu, raportat la natura relației medic-pacient, dar și la finalitatea actului medical, aceea de a conserva și de a îmbunătăți starea de sănătate a pacientului.

Analiza aspectelor evocate în acest capitol ne permite formularea următoarelor concluzii, relative la răspunderea penală în diferite domenii de reglementare juridică:

1. Identificarea fațetelor răspunderii juridice penale în diferite domenii de reglementare juridică, configurate în contextul noilor transformări legislative, așadar în condițiile specializării legislației, a făcut posibilă trasarea particularităților răspunderii juridice penale a aleșilor, a răspunderii juridice penale în domeniul medical sau în domeniul informatic și reflectarea unor direcții de perfecționare a reglementărilor juridice penale din domeniile cercetate, contribuind la reformarea legislației din România și Republica Moldova și constituind o garanție a legalității angajării răspunderii juridice penale.

2. În contextul evoluției continue a societății, revoluția tehnologică, având drept consecință interconectarea dar și inter-relaționarea unor forme variate de comunicare prin aplicarea și utilizarea comună a transmisiilor de date, a influențat instituțiile dreptului penal dar și instituțiile dreptului procesual penal. Rețeaua de comunicații, într-o continuă expansiune, crează noi premise pentru activitatea infracțională, nu doar în ceea ce privește infracțiunile consacrate, tradiționale, dar și în ceea ce privește infracțiunile noi determinate de tehnologia actuală. Astfel, dreptul penal, dreptul procesual penal dar și tehnicile de investigare sunt provocate să țină pasul cu noile fapte, săvârșite în contextul evoluției tehnologice, impunându-se reglementarea și adaptarea mijloacelor de protecție în scopul prevenirii aplicării abuzive a noilor dispoziții procedurale.

3. Activitatea infracțională a aleșilor afectează grav bunul mers al administrației publice, prin punerea în pericol a stabilității organizaționale a instituțiilor și autorităților publice, prin subminarea principiilor de bună administrare, echitate și justiție socială, prin generalizarea fenomenului corupției și, nu în ultimul rând, prin erodarea încrederii cetățenilor în factorii de decizie din sfera administrației publice. Literatura de specialitate face trimitere la o multitudine de factori determinanți, fiind identificate cauze de natură juridică precum reglementări juridice incomplete, instabilitatea legislativă sau necorelările între normele juridice, cauze de natură administrativă, respectiv lipsa de profesionalism a aleșilor sau gradul ridicat de birocrație, cauze de natură politică cum ar fi dezincriminarea unor infracțiuni de corupție, dar și cauze de natură socio-economică, respectiv aspirațiile la bunăstare sau inegalitatea socială.

4. În contextul controverselor relative la configurarea dreptului medical ca ramură distinctă de drept, am tins în prezentul studiu doctoral la identificarea, extinderea și valorificarea opiniilor doctrinare din România și Republica Moldova conturate în acest domeniu. Domeniul medical se confruntă, în prezent, cu un real vid legislativ în ceea ce privește reglementarea răspunderii juridice pentru malpraxis medical - subiect sensibil și delicat pentru profesioniștii din lumea medicală. Deși noul Cod penal a adus o serie de modificări notabile în domeniul medical, acestea nu corespund realității actualului sistem medical, impunându-se, în opinia noastră, incriminarea infracțiunilor de malpraxis medical distinct în legislația din cele două state, asigurându-se astfel suprimarea paralelismelor, a inflației de reglementări legale, a instabilității legislative în domeniu și, totodată, eliminarea contradicțiilor în aplicarea normelor legale. Se asigură, astfel, coroborarea între multiplele texte oficiale, pornind de la premisa că reglementările dispersate excesiv nu sunt respectate întrucât nu sunt cunoscute.

CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI

Extrăgând concluziile rezultate la finalul fiecărui capitol putem prezenta următoarele concluzii generale:

1. Cercetarea multiaspectuală a răspunderii juridice penale ca formă distinctă de manifestare a răspunderii juridice, prin prisma exigențelor Teoriei generale a dreptului, în lumina noilor reglementări din România și Republica Moldova, în contextul transformărilor intervenite, pe tărâm legislativ, în cele două state, ne permite să conturăm noi teze și concepții menite să pună într-o nouă lumină problemele privind răspunderea pentru încălcarea legislației penale. Caracterul novator al tezei de doctorat rezidă din interesul manifestat în doctrina juridică pentru prospectarea tendințelor de evoluție a răspunderii juridice și, implicit, pentru identificarea locului răspunderii juridice penale în construcția normativă de drept a răspunderii juridice, dar și pentru identificarea subtilităților și fațetelor răspunderii juridice penale, una din instituțiile centrale a răspunderii juridice, interes generat de continua reconfigurare a realității sociale, care implică reevaluări a unor fenomene juridice, apreciate ca fiind definitiv tranșate.

2. În contextul evoluției continue a societății și, implicit, a dreptului, studiul științific consacrat răspunderii juridice penale, prin prisma exigențelor Teoriei generale a dreptului, în contextul transformărilor intervenite, pe tărâm legislativ, în România și în Republica Moldova, este actual și provocator raportat la plurivalența acestei instituții centrale a răspunderii juridice, din perspectiva identificării tendințelor actuale în abordarea teoretico-științifică a răspunderii juridice penale în cercetările doctrinarilor contemporani și a cadrului normativ privind răspunderea juridică penală, în vederea dezvoltării și completării acestei instituții juridice, elaborării unor noi concepte și teorii în materia răspunderii penale, trasarea unor propuneri de lege ferenda pentru adaptarea normelor juridice penale din legislația Republicii Moldova și România noilor imperative ale societății și, totodată, a perfecționării reglementărilor juridice din domeniul cercetat, contribuind la reformarea legislației din România și Republica Moldova și constituind o garanție a legalității angajării răspunderii juridice penale [20].

3. Din perspectiva identificării fațetelor răspunderii juridice și a configurării structurii răspunderii juridice, am trasat, printr-o analiză multilaterală și complexă și, nu în ultimul rând, critică a doctrinei juridice și a cadrului normativ privind instituția răspunderii juridice, în contextul transformărilor intervenite, pe tărâm legislativ, în România și în Republica Moldova, criteriile de delimitare structurală a formelor răspunderii juridice și elemente structurale ale sistemului răspunderii juridice: formele, modalitățile și manifestările răspunderii juridice și am analizat răspunderea juridică penală ca formă a răspunderii juridice, care se delimitează, în opinia noastră, în următoarele modalități: răspunderea penală subiectivă și răspunderea penală obiectivă., modalități care există în limitele obiectului dreptului penal și utilizează metodele proprii dreptului penal. Opinăm astfel în sensul că cele două modalități ale răspunderii

penale, răspunderea penală subiectivă și răspunderea penală obiectivă, sunt susceptibile de subclasificări în manifestări. Răspunderea penală subiectivă, în opinia noastră, se subclasifică în două manifestări: răspunderea penală subiectivă a persoanei fizice și răspunderea penală subiectivă a persoanei juridice, iar răspunderea penală obiectivă se subclasifică, la rândul ei, în două manifestări: răspunderea penală obiectivă pură și răspunderea penală obiectivă impură [14].

4. Răspunderea penală obiectivă generează, în doctrina juridică autohtonă dar și în doctrina juridică din străinătate reale controverse. Școala clasică de drept penal a ridicat fundamentarea răspunderii penale pe vinovăția făptuitorului la rangul de principiu iar consacrară răspunderii penale obiective în dreptul penal modern este privită de marea majoritate a autorilor contemporani ca fiind nejustificată. Deși legiuitorul român nu recunoaște explicit o răspundere penală obiectivă, axată exclusiv pe legătura de cauzalitate dintre faptă și rezultat, în literatura juridică de specialitate există autori care militează pentru admiterea acesteia în mod implicit. Apreciem că răspunderea penală subiectivă, fundamentată pe vinovăției făptuitorului, concepută ca o sinteză a proceselor volitive și cognitive care au loc în psihicul infractorului și care indică atitudinea acestuia față de valorile sociale periclitare prin săvârșirea faptei, constituie regula, iar răspunderea penală obiectivă, fundamentată pe lipsa vinovăției, reprezintă excepția.

5. Pledăm, de asemenea, pentru următoarele definiție a răspunderii juridice penale: răspunderea juridică penală este un raport juridic penal de conflict complex, născut urmarea săvârșirii infracțiunii, între stat ca reprezentant al societății și infractor, în conținutul căruia intră dreptul statului de a trage la răspundere pe infractor, de a-i aplica sancțiunea prevăzută de legea penală pentru infracțiunea săvârșită și de a-l constrânge să o execute și obligația corelativă a infractorului de a răspunde pentru fapta sa și de a se supune sancțiunii aplicate, în vederea restabilirii autorității legii și reeducării acestuia.

6. În contextul evoluției continue a societății și, implicit, a instituțiilor dreptului chemate să evolueze și să se redescopere odată cu societatea, cercetarea în plan comparativ a doctrinei juridice și a cadrului normativ privind răspunderea juridică penală din perspectiva transformărilor intervenite, pe tărâm legislativ, în România și Republica Moldova, ne-a permis să distingem fațetele răspunderii juridice penale în diferite domenii de reglementare juridică, respectiv: răspunderea penală a aleșilor, răspunderea penală în domeniul medical răspunderea penală în domeniul informatic. Din perspectiva evoluțiilor legislative, doctrinare și jurisprudențiale, identificarea fațetelor răspunderii juridice penale în diferite domenii de reglementare juridică, configurate în contextul noilor transformări legislative, așadar în condițiile specializării legislației, a făcut posibilă trasarea subtilităților și particularităților răspunderii juridice penale în domeniile cercetate, dar și reflectarea unor direcții de perfecționare a reglementărilor juridice penale din domeniile cercetate, contribuind la reformarea legislației din România și Republica Moldova și constituind o garanție a legalității angajării răspunderii juridice penale [13], [15], [17], [18].

Problema științifică soluționată constă în fundamentarea semnelor distinctive, a funcțiilor, principiilor și modalităților răspunderii juridice penale prin prisma exigențelor Teoriei generale a dreptului, evidențierea particularităților răspunderii juridice penale în diferite domenii de reglementare juridica, din perspectiva noilor transformări legislative, doctrinare și jurisprudențiale, *în vederea* perfecționării reglementărilor juridice din domeniul cercetat, contribuind la reformarea legislației din România și Republica Moldova și constituind o garanție a legalității angajării răspunderii juridice penale.

Studiul aprofundat al răspunderii juridice penale, prin prisma exigențelor Teoriei generale a dreptului dar și a Teoriei de drept penal, ne-a permis formularea concluziilor de mai sus, dar și a următoarelor recomandări :

I. Amplificarea studiului științific privind răspunderea juridică penală, extinderea și valorificarea opiniilor doctrinare din România și Republica Moldova conturate în acest domeniu, apariția și dezvoltarea unor noi teorii sau cercetări privind răspunderea juridică penală, una din instituțiile centrale a răspunderii juridice și, nu în ultimul rând, dezvoltarea instituțiilor proprii Teoriei generale a dreptului sau altor ramuri de drept care pot fi avute în vedere atât în procesul de învățământ dar și în procesul de elaborare a actelor normative, contribuind la reformarea legislației din România și Republica Moldova și constituind o garanție a legalității angajării răspunderii juridice penale.

II. Codificarea dreptului medical, atât în România cât și în Republica Moldova, prin incriminarea infracțiunilor de malpraxis medical distinct în legislația din România și Republica Moldova, cu luarea în considerare a particularităților domeniului și cu respectarea normelor internaționale în materie, asigurându-se astfel suprimarea paralelismelor, a inflației de reglementări legale, a instabilității legislative în domeniu și, totodată, eliminarea contradicțiilor în aplicarea normelor legale. Se asigură, astfel, coroborarea între multiplele texte oficiale, pornind de la premisa că reglementările dispersate excesiv nu sunt respectate întrucât nu sunt cunoscute.

III. Armonizarea legislației penale din România și Republica Moldova cu prevederile și cu spiritul Convenției Consiliului Europei în domeniul informatic, trasarea unor linii directoare pentru organele de specialitate în vederea aplicării corecte și uniforme a normelor juridice penale privind răspunderea penală pentru săvârșirea infracțiunilor informatice, reglementarea și adaptarea mijloacelor de protecție în scopul prevenirii aplicării abuzive a dispozițiilor procedurale, în condițiile în care, în prezent, dreptul penal, dreptul procesual penal dar și tehnicile de investigare sunt provocate să țină pasul cu noile fapte, săvârșite în contextul evoluției tehnologice.

IV. Analizarea răspunderii juridice penale ca formă distinctă a răspunderii juridice, care se delimitează în următoarele modalități: răspunderea penală subiectivă și răspunderea penală obiectivă, modalități care există în limitele obiectului dreptului penal și utilizează metodele proprii dreptului penal, fiind susceptibile de mai multe manifestări: răspunderea penală subiectivă, în opinia noastră, se

subclasifică în două manifestări: răspunderea penală subiectivă a persoanei fizice și răspunderea penală subiectivă a persoanei juridice, iar răspunderea penală obiectivă se subclasifică, la rândul ei, în două manifestări: răspunderea penală obiectivă pură și răspunderea penală obiectivă impură. Pe cale de consecință, răspunderea penală subiectivă, fundamentată pe vinovăția făptuitorului, constituie regula, iar răspunderea penală obiectivă, fundamentată pe lipsa vinovăției, reprezintă excepția.

V. Fundamentarea, ca element de noutate, a *Principiului autonomiei răspunderii penale*:

În opinia noastră, în cadrul oricărei ramuri de drept trebuie să existe o instituție proprie menită să asigure realizarea și respectarea normei juridice specifice – instituția răspunderii juridice. Răspunderea juridică penală este un semn obligatoriu al metodei reglementării juridice a valorilor sociale proprii dreptului penal și un argument suplimentar în sprijinul independenței dreptului penal - ramură distinctă de drept. Răspunderea penală, în virtutea principiului sus enunțat, este autonomă sub aspect normativ, conceptual și procedural, în sensul că reprezintă forma corespunzătoare a răspunderii juridice în cadrul unei ramuri de drept distincte - dreptul penal și nu o simplă anexă sancționatorie a altor ramuri de drept.

În opinia noastră, protecția penală a unor valori sociale este primară și nu subsidiară sau auxiliară deși intervine chiar și atunci când protecția conferită de normele altor ramuri de drept se dovedește insuficientă. Aceasta întrucât răspunderea penală nu se limitează la sancționarea încălcărilor normelor impuse de alte ramuri de drept, ci sancționează cu precădere încălcarea normelor de conduită create de dreptul penal, dreptul penal având aptitudinea de a crea el însuși astfel de norme de conduită care nu intră în sfera de reglementare a altor ramuri de drept. Așadar, răspunderea penală este autonomă și nu auxiliară, întrucât nu intervine doar pentru protejarea valorilor sociale aparținând altor ramuri de drept, pentru a întări astfel sancțiunea pe care normele acestor ramuri de drept o reglementează.

Autonomia răspunderii penale nu este absolută, în sensul că aceasta nu operează independent de celelalte ramuri de drept, intervenind, așa cum am precizat mai sus și pentru sancționarea încălcărilor unor obligații impuse de regulile altor ramuri de drept. Astfel, creșterea în ritm alert a numărului textelor de incriminare în materia dreptului penal contemporan, este consecința multiplicării obligațiilor instituite prin normele altor ramuri de drept care reclamă o sancționare penală, în ipoteza încălcării lor și nu consecința descoperirii unor noi valori sociale proprii dreptului penal. Pe cale de consecință, fără a contesta autonomia răspunderii penale, nu se poate face abstracție de caracterul limitat al acestei autonomii, limitare ce decurge din interacțiunea dreptului penal cu alte ramuri de drept, din unitatea sistemului juridic.

BIBLIOGRAFIE

1. Alecu Gh., Barbăneagră A. Reglementarea penală și investigarea criminalistică a infracțiunilor din domeniul informatic. București: Ed. Penguin Book, 2006. 271 p
2. Antoniu G., Toader T. și colaboratorii. Explicațiile Noului Cod penal. Vol. IV. București: Ed. Universul Juridic, 2016. 592p.
3. Aramă E. Istoria dreptului românesc. Chișinău: Reclama, 2003. 200 p.
4. Avornic Gh. Tratat de teoria generală statului și dreptului. Iași: Vasiliana-98, 2016. 1036 p.
5. Baltag D. Teoria generală a dreptului. Chișinău: F.E.-P. „Tipogr. Centrală”, 2013. 536 p.
6. Barac L. Elemente de teoria dreptului. Ediția a 3-a. București: CH Beck, 2013. 361p.
7. Bleoancă A. Teoria generală a dreptului. București: C.H. Beck, 2016, 156 p.
8. Bogdan S. Drept penal. Partea specială. Vol. I. Cluj Napoca: Sfera Juridică, 2006. 306 p.
9. Boroi A.. Drept penal. Partea generală. București: Ed. C.H.Beck, 2017. 716p.
10. Brînză S., Stati V. Drept penal. Partea specială. Vol. II. Chișinău : Tipografia Centrală, 2011. 1311 p.
11. Bulai C. Manual de drept penal. Parte generală. București: All Beck, 1997. 647 p.
12. Cerbu A. Sănătatea publică a națiunii ca suma sănătății individuale. Chișinău: 2002, 19 p.
13. Cerchez M.A. Răspunderea penală a funcționarilor publici. În: Dreptul românesc la 100 de ani de la Marea Unire. Dimensiuni și tendințe. Lucrările Sesiunii anuale de comunicări științifice. București: Institutul de Cercetări Juridice din cadrul Academiei Române, 2018, p. 151-158.
14. Cerchez M.A. Răspunderea penală a persoanei juridice din perspectiva noilor reglementări legislative. În: Intrarea în vigoare a noilor coduri. O primă evaluare. Lucrările Sesiunii anuale de comunicări științifice. București: Institutul de Cercetări Juridice din cadrul Academiei Române, 2016, p. 435-441.
15. Cerchez M.A. Răspunderea penală în domeniul informatic. În: 10 ani de aderarea României la Uniunea Europeană. Impactul asupra evoluției dreptului românesc. Lucrările Sesiunii anuale de comunicări științifice. București: Institutul de Cercetări Juridice din cadrul Academiei Române, 2017, p. 534-541.
16. Cerchez M.. A Răspunderea penală în domeniul protecției mediului. În: Legea si viata, 2018, nr. 12, p. 14-19.
17. Cerchez M.A. Scurte considerații privind răspunderea penală a membrilor Parlamentului României. În: Jurnalul Juridic National, 2018, nr. 6, p. 94-98;
18. Cerchez M.A. Răspunderea penala a alesilor locali – tendinte de racordare la noile provocari legislative si jurisprudentiale. În: Rolul jurisprudenței în dezvoltarea noului drept român. Lucrările Sesiunii anuale de comunicări științifice. București: Institutul de Cercetări Juridice din cadrul Academiei Române, 2019, în curs de publicare
19. Cerchez M.A. Mediation in Medical Malpractice. În: Economic, Social and Administrative Approaches to the Knowledge-Based Organization. The 20th International Conference The Knowledge-Based Organization. Sibiu: Academia Forțelor Terestre „Nicolae Balcescu”, 2014, p. 404-407.
20. Cerchez M.A. Principiile răspunderii juridice penale in perspectiva tendințelor legislative, doctrinare și jurisprudențiale din România și Republica Moldova. Tezele Conferinței Științifice Naționale cu participare Internațională. Statul și dreptul între tradiție și modernitate. Chișinău: Universitatea de Stat din Moldova. Facultatea de drept, 2019, în curs de publicare.
21. Cerchez M.A. Cercetări științifice privind răspunderea juridică penală, ca formă distinctă în sistemul de drept al răspunderii juridice, prin prisma exigențelor Teoriei Generale a Dreptului. Tezele Conferinței Internaționale științifico-practică. Particularitățile adaptării legislației Republicii Moldova și Ucrainei la legislația Uniunii Europene. Chișinău, 2019, în curs de publicare.
22. Codul penal al României. Nr. 286 din 17 iulie 2009. În Monitorul Oficial al României, 24.07.2009, nr. 510.
23. Codul penal al Republicii Moldova. Nr. 985 din 18 aprilie 2002. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 14.04.2009, nr. 72-74.
24. Costin M. Răspunderea juridică în dreptul Republicii Socialiste România. Cluj Napoca: Dacia, 1974. 220p.
25. Craiovan I. Tratat de teoria generală a dreptului. București: Universul Juridic, 2015, 591 p.
26. Cristea S. Teoria generală a dreptului. București: C.H. Beck, 2016, 176 p.

27. Danileț C, Corupția și anticorupția în sistemul juridic. București: Ed. CH Beck, 2009, p. 41-54.
28. Djuvara M. Teoria Generală a dreptului. București: All Beck, 1999, 516 p.
29. Dobrinoiu V., Hotca M.A, Neagu M., Murea M., Cășuneanu C. Legea nr. 78/2000 pentru prevenirea, descoperirea și sancționarea faptelor de corupție. București: Ed. Wolters Kluwer, București, 2009.504p.
30. Dogaru M. Considerații generale privind răspunderea penală a persoanelor juridice în sistemul de drept din România. În: Legea și viața, 2010, nr. 6, p.11-14.
31. Dogaru M. Considerații generale privind răspunderea penală a persoanelor juridice în sistemul de drept din Republica Moldova . În: "Закон и жизнь", 2010, nr.5, p.41-47.
32. Dongoroz V.Drept penal, reeditare ediție din 1939. București: Asociația Română de Științe P.,2000,772 p
33. Drăgan A.T. Frauda informatică: analiza juridico-penală a infracțiunii. Teză de doctor în drept. Chișinău, 2017.177 p
34. Faigher A. Riscul în activitatea medicală. În: Legea și viața, 2011, nr. 3, p. 34-43.
35. Giurgiu N. Drept penal general. Iași: Gama SRL, 2000. 679 p.
36. Guceac I. Curs elementar de drept constituțional. Vol. 2. Chișinău: S. n., 2004. 496 p.
37. Gulian M. Responsabilitatea și răspunderea juridică în domeniul ocrotirii sănătății. Teză de doctor în drept. Chișinău, 2017, 162 p.
38. Guțuleac V. Drept administrativ. Chișinău: Tipografia Centrală, 2013. 600 p.
39. Hotca M.A.Manual de drept penal. Partea Generală. București: Ed. Univesrul Juridici, 2017. 549 p.
40. Ioniță Gh.I., Infracțiunile din sfera criminalității informatice. Ediția a II-a revăzută și adăugită. București: Ed. Pro Universitaria, 2013. 338 p.
41. Micu V. Răspunderea parlamentară: teorie și practică. Chișinău: Ed. „Tipografia Centrală”, 2017. 302p.
42. Mihai Gh., Motica R.I. Fundamentele dreptului. Volumul V. București: C.H. Beck, 2006. 292 p.
43. Mihalache C.M. Răspunderea penală a funcționarului public. București: Ed. Hamangiu, 2011. p. 50
44. Mitrache C, Mitrache Cr. Drept penal Român. Partea generală.București:Ed.Universul Juridic,2016.539 p
45. Moise A.C.Dimensiunea criminologică a criminalității din cyberspațiu. București: EC.H.Beck, 2015.423 p
46. Moldovan A.T. Dreptul medical-ramură distinctă de drept. În: Dreptul, 2006, nr. 7, p.133-154.
47. Năsui G.A. Malpraxisul medical. Particularitățile răspunderii civile medicale. București:Universul Juridic, 2010. 448 p.
48. Năsui G.A. Malpraxisul medical. București:Universul Juridic, 2016. 351 p.
49. Negru B., Negru A. Teoria generală a dreptului și statului. Chișinău: Bons Offices, 2006. 520 p.
50. Negru B. Responsabilitatea și răspunderea juridică într-un stat democratic de drept. În: Revista Națională de Drept, 2006, nr.12, p. 43-45.
51. Oancea I., Tratat de drept penal.Parte generala. București: Ed.All, 1994. 352p.
52. Orlov M., Belecciu Șt. Drept administrativ. Chișinău: „Elena-V.I.”, 2005. 270 p.
53. Pașca V., Mancaș R.V. Drept penal – parte generală. Timișoara: Universitas Timisiensis, 2002. 788p
54. PașcaV.Drept penal. Partea generală. Ed. IV-a revăzută. București:Universul juridic, 2015. 623p.
55. Ploscă R. Teoria generală a dreptului. București: C.H. Beck, 2015, 266 p.
56. Ploteanu N., Mafta S., Griniuc R., Coțofană A., Pasul II în ciberspațiu: Securitatea Informațională, Academia MAI ”Ștefan cel Mare”. Chișinău: Tipografia ”Elena VI”, 2008. 335 p.
57. Popa N. Teoria generală a dreptului. Ediția a 5-a revizuită și adăugită. București: C.H. Beck, 2014, 248p.
58. Popescu S. Teoria generală a dreptului. București: Lumina Lex, 2000. 364 p.
59. Pupăzan C. G., Răspunderea penală a aleșilor. București: Ed. Hamangiu, 2016. 337 p.
60. Saitarfi N. Statutul juridic al alesului local și al personalului din administrația publică locală din Republica Moldova. Teză de doctor în drept. Chișinău, 2017, 165p.
61. Stanilă L. M. Răspunderea penală obiectivă și formele sale în dreptul penal român. În Analele Universității de Vest Timișoara, 2011, p. 87-96.
62. Streteanu F. Nițu D. Drept penal. Partea generala. Volumul I. București: Universul Juridic, 2014. 514 p
63. Trancă A. Infracțiuni informatice. București: Ed. Hamnagiu, 2011. 392 p
64. Ușvat C. Fl. Infracțiunile de corupție în contextul reglementărilor europene. București: Ed.Universul juridic, 2010. 644p.

LISTA LUCRĂRILOR PUBLICATE LA TEMA TEZEI

1. Articole în reviste recenzate

- 1.1.** Cerchez M.A Răspunderea penală în domeniul protecției mediului. În: *Legea și viața*, 2018, nr. 12, p. 14-19. (0.71 c.a.).
- 1.2.** Cerchez M.A. Scurte considerații privind răspunderea penală a membrilor Parlamentului României. În: *Jurnalul Juridic Național*, 2018, nr. 6, p. 94-98. (0.56 c.a.).

2. Teze ale comunicărilor științifice

- 2.1.** Cerchez M.A. Mediation in Medical Malpractice. În: *Economic, Social and Administrative Approaches to the Knowledge-Based Organization. The 20th International Conference The Knowledge-Based Organization*. Sibiu: Academia Forțelor Terestre „Nicolae Bălcescu”, 2014, p. 404-407. (0.30 c.a.).
- 2.2.** Cerchez M.A. Răspunderea penală a persoanei juridice din perspectiva noilor reglementări legislative. În: *Intrarea în vigoare a noilor coduri. O primă evaluare. Lucrările Sesiunii anuale de comunicări științifice*. București: Institutul de Cercetări Juridice din cadrul Academiei Române, 2016, p. 435-441. (0.53 c.a.).
- 2.3.** Cerchez M.A. Răspunderea penală în domeniul informatic. În: *10 ani de aderarea României la Uniunea Europeană. Impactul asupra evoluției dreptului românesc. Lucrările Sesiunii anuale de comunicări științifice*. București: Institutul de Cercetări Juridice din cadrul Academiei Române, 2017, p. 534-541. (0,56 c.a.).
- 2.4.** Cerchez M.A. Răspunderea penală a funcționarilor publici. În: *Dreptul românesc la 100 de ani de la Marea Unire. Dimensiuni și tendințe. Lucrările Sesiunii anuale de comunicări științifice*. București: Institutul de Cercetări Juridice din cadrul Academiei Române, 2018, p. 151-158. (0,70 c.a.).
- 2.5.** Cerchez M.A. Răspunderea penală a aleșilor locali-tendințe de racordare la noile provocări legislative și jurisprudențiale. În: *Rolul jurisprudenței în dezvoltarea noului drept român. Lucrările Sesiunii anuale de comunicări științifice*. București: Institutul de Cercetări Juridice al Academiei Române, 2019. (1,16 c.a.).
- 2.6.** Cerchez M.A. Cercetări științifice privind răspunderea juridică penală, ca formă distinctă în sistemul de drept al răspunderii juridice, prin prisma exigențelor Teoriei generale a dreptului. *Tezele Conferinței Internaționale științifico-practică. Particularitățile adaptării legislației Republicii Moldova și Ucrainei la legislația Uniunii Europene*. Chișinău, 2019. (0.85c.a.).
- 2.7.** Cerchez M.A. Principiile răspunderii juridice penale din perspectiva tendințelor legislative, doctrinare și jurisprudențiale din România și Republica Moldova. *Tezele Conferinței Științifice Naționale cu participare Internațională. Statul și dreptul între tradiție și modernitate*. Chișinău: Universitatea de Stat din Moldova. Facultatea de drept, 2019. (0.85c.a.).
- 2.8.** Cerchez M.A. Tendințe de evoluție a răspunderii juridice penale, instituție juridică centrală a răspunderii juridice, în contextul noilor transformări legislative. *Tezele Conferinței Științifice Naționale cu participare Internațională. Statul și dreptul între tradiție și modernitate*. Chișinău: Universitatea de Stat din Moldova. Facultatea de drept, 2019. (0.81c.a.).

ADNOTARE

Cerchez Mihnea Alexandru. „Răspunderea penală – formă a răspunderii juridice”. Teză pentru obținerea gradului științific de doctor în drept. Specialitatea: 551.01 – Teoria generală a dreptului. Chișinău, 2019

Structura tezei: Teza este structurată în introducere, patru capitole principale, concluzii generale și recomandări, bibliografie din 265 surse. Lucrarea este întinsă pe 162 pagini de text de bază, iar rezultatele obținute sunt publicate în 10 lucrări științifice.

Cuvinte cheie: răspundere juridică, responsabilitate, formele răspunderii juridice, răspundere penală, răspundere penală obiectivă, sancțiune penală, faptă ilicită.

Domeniul de studiu – Teoria generală a dreptului

Scopul tezei. Teza de doctorat are ca scop cercetarea răspunderii juridice penale ca formă distinctă de manifestare a răspunderii juridice în lumina noilor transformări legislative, doctrinare și jurisprudențiale din România și Republica Moldova, prin prisma exigențelor Teoriei generale a dreptului.

Obiectivele cercetării sunt: definirea răspunderii juridice penale, argumentarea independenței răspunderii juridice penale ca formă distinctă în sistemul de drept al răspunderii juridice, oglindirea teoretică a esenței, a semnelor sale distinctive, a scopului, principiilor și modalităților răspunderii juridice penale, stabilirea structurii instituției răspunderii penale, identificarea particularităților răspunderii juridice penale în diferite domenii de reglementare juridică, din perspectiva noilor tendințe legislative, doctrinare și jurisprudențiale.

Noutatea și originalitatea științifică derivă din abordarea multiaspectuală a răspunderii juridice penale ca formă distinctă de manifestare a răspunderii juridice, prin prisma exigențelor Teoriei generale a dreptului, în lumina noilor reglementări din România și Republica Moldova, în contextul transformărilor intervenite, pe tărâm legislativ, în cele două state, fiind conturate noi teze și concepții menite să pună într-o nouă lumină problemele privind răspunderea pentru încălcarea legislației penale.

Problema științifică soluționată constă în fundamentarea semnelor distinctive, a funcțiilor, principiilor și modalităților răspunderii juridice penale prin prisma exigențelor Teoriei generale a dreptului, evidențierea particularităților răspunderii juridice penale în diferite domenii de reglementare juridică, din perspectiva noilor transformări legislative, doctrinare și jurisprudențiale, în vederea perfecționării reglementărilor juridice din domeniul cercetat, contribuind la reformarea legislației din România și Republica Moldova și constituind o garanție a legalității angajării răspunderii juridice penale.

Importanța teoretică a lucrării rezidă în sistematizarea și structurarea abordărilor teoretice privind formele răspunderii juridice, în general, a răspunderii juridice penale, în special, determinarea și definirea conceptului de răspundere penală, identificarea rolului și locului răspunderii juridice penale în sistemul de drept al răspunderii juridice, oglindirea teoretică a esenței, funcțiilor, principiilor și modalităților răspunderii juridice penale, evidențierea particularităților răspunderii juridice penale în diferite domenii de reglementare juridică, adăugarea unui bogat material teoretic necesar dezvoltării instituției răspunderii juridice.

Valoarea aplicativă a lucrării. Abordările teoretice reflectate în cuprinsul lucrării vor înlesni apariția și dezvoltarea unor noi studii sau cercetări privind răspunderea juridică penală, una din instituțiile centrale a răspunderii juridice. Totodată, concluziile conturate în lucrare sunt destinate să dezvolte sau să completeze instituții proprii teoriei generale a dreptului sau specifice altor ramuri de drept și pot fi avute în vedere atât în procesul de învățământ dar și în procesul de elaborare a actelor normative, contribuind la reformarea legislației din România și Republica Moldova și constituind o garanție a legalității angajării răspunderii juridice penale.

Implementarea rezultatelor științifice: concluziile teoretice ale lucrării, elementele de noutate și recomandările formulate sunt utilizate în procesul de învățământ la predarea cursului „Teoria răspunderii și responsabilității juridice” în cadrul Universității Libere Internaționale din Moldova și a Facultăților de Științe Juridice și Administrative din România.

ANNOTATION

Cerchez Mihnea Alexandru. „Criminal Legal Liability - Form of Legal Liability ".Thesis for obtaining the scientific degree of PhD in law. Specialty: 551.01 - General Theory of Law. Chişinău, 2019

Structure of the thesis: The thesis is structured in introductory section, four main chapters, conclusions and recommendations, bibliography from 265 sources. The paper is spread over 162 pages of basic text, and the obtained results are published in 10 scientific papers.

Key words: legal liability, liability, forms of legal liability, criminal liability, objective criminal liability, criminal sanction, unlawful deed.

Field of study. *General Theory of Law*

Aim of the thesis. The PhD thesis aims to investigate criminal legal liability as a distinct form of manifestation of legal liability in the light of new legislative, doctrinal and jurisprudential changes in Romania and the Republic of Moldova, in the light of the requirements of the General theory of law. Objectives of the research: definition of criminal legal liability, argumentation of the independence of criminal legal liability as a distinct form in the legal system of legal liability, the theoretical reflection of the essence, its distinctive signs, purpose, principles and modalities of criminal legal liability, establishing the structure of the criminal liability institution, identifying the particularities of criminal legal liability in different areas of legal regulation, from the perspective of new legislative, doctrinal and jurisprudential trends.

Scientific novelty and originality derive from the multi-perspective approach of criminal legal liability as a distinct form of manifestation of legal liability, in terms of the requirements of the General theory of law, in the light of the new regulations in Romania and the Republic of Moldova, in the context of the transformations that took place in the legislative field in the two states, outlining new theses and concepts meant to cast a new light upon issues of liability for the breach of criminal law.

The settled scientific issue consists in substantiating the distinctive signs, functions, principles and modalities of criminal legal responsibility in terms of the requirements of the General Theory of Law, highlighting the particularities of criminal legal liability in various legal regulatory areas, from the perspective of new legislative, doctrinal and jurisprudential transformations, in order to improve the legal regulations from the researched field, contributing to the reformation of the legislation in Romania and the Republic of Moldova and representing a guarantee of the lawfulness of the commitment on the criminal legal liability.

The theoretical relevance of the work lies in the systematization and structuring of the theoretical approaches regarding the forms of legal liability, in general, of criminal legal responsibility, in particular the determination and definition of the concept of criminal liability, the identification of the role and place of criminal legal liability in the legal system of legal liability, the theoretical reflection of the essence, functions, principles and modalities of criminal legal liability, highlighting the particularities of criminal legal liability in different areas of legal regulation, adding a rich theoretical material required for the development of the institution of legal liability.

The applicative value of the work. The theoretical approaches reflected in the contents of the paper will facilitate the emergence and development of new studies or researches on criminal legal liability, one of the central institutions of legal liability. At the same time, the conclusions outlined in the paper are designed to develop or complement institutions that are specific to the general theory of law or specific to other branches of law, and can be considered both in the educational process and in the drafting of normative acts, contributing to the reform of the legislation in Romania and the Republic of Moldova and representing a guarantee of the lawfulness of the commitment on the criminal legal liability.

Implementation of scientific results. The results have been applied in the process of teaching the course „Theory of liability and legal responsibility” in the Free International University of Moldova and Romanian Universities.

АННОТАЦИЯ

Черкез Михнеа Александру «Уголовная ответственность - форма юридической ответственности ». Диссертация на соискание ученой степени доктора права. Специализация: 551.01 - Общая теория права. Кишинэу, 2019

Структура диссертации: Диссертация состоит из четырех основных глав, за которыми следует краткое изложение полученных результатов, выводов и рекомендаций, приводится библиография из 265 источников. Работа включает в себя 162 страниц основного текста, а полученные результаты опубликованы в 10 научных статьях.

Ключевые слова: юридическая ответственность, ответственность, формы юридической ответственности, уголовная ответственность, объективная уголовная ответственность, уголовное наказание, незаконное деяние.

Область исследования. Общая теория права

Цель диссертации. Докторская диссертация направлена на изучение уголовно-правовой ответственности, как особой формы проявления юридической ответственности в свете новых законодательных, доктринальных и судебно-правовых изменений в Румынии и в Республике Молдова, с точки зрения требований Общей теории права. **Задачи исследования:** определение уголовно-правовой ответственности, обоснование независимости уголовно-правовой ответственности, как самостоятельной формы в правовой системе юридической ответственности, теоретическое отражение сущности и ее отличительные признаки, цели, принципы и формы уголовно-правовой ответственности, установление структуры института уголовной ответственности, выявление особенностей уголовной ответственности в различных областях правового регулирования с точки зрения новых законодательных, доктринальных и судебно-правовых тенденций.

Научное новшество и оригинальность проявляются в многогранном подходе к уголовно-правовой ответственности как к особой форме проявления юридической ответственности, с точки зрения требований Общей теории права, в свете новых нормативных актов Румынии и Республики Молдова, в контексте происшедших изменений на законодательном уровне в этих двух государствах, появление новых тезисов и концепций, призванных выявить проблемы ответственности за нарушение уголовного законодательства.

Решение научной проблемы состоит в обосновании отличительных признаков, функций, принципов и форм уголовно-правовой ответственности с точки зрения требований Общей теории права, подчёркивание особенностей уголовно-правовой ответственности в различных областях правового регулирования, в свете новых законодательных, доктринальных и судебно-правовых изменений, в виду усовершенствования правовых норм в области исследований, способствующих реформированию законодательства Румынии и Республики Молдова и то, что является гарантией законности в отношении уголовной ответственности.

Теоретическая значимость диссертации заключается в систематизации и структурировании теоретических подходов относительно форм юридической ответственности, в общем - уголовно-правовая ответственности, в частности - определение уголовной ответственности и определение понятия уголовной ответственности, определение места и роли уголовно-правовой ответственности в системе юридической ответственности,

Практическая значимость работы. Выводы, изложенные в работе предназначены для разработки или дополнения институтами своей общей теорий права или конкретных отраслей права и могут быть приняты во внимание, как в учебном процессе, так и при разработке нормативных актов, внося свой вклад по реформированию законодательства Румынии и Республики Молдова и обеспечение законности уголовной юридической ответственности, являясь гарантией законности в отношении уголовной ответственности.

Внедрение научных результатов: теоретические заключения работы, элементы новизны и сформулированные рекомендации нашли своё применение в процессе преподавания курса «Юридическая ответственность» в МН УМ и в университетах Румынии.

CERCHEZ MIHNEA ALEXANDRU

**RĂSPUNDEREA PENALĂ – FORMĂ A RĂSPUNDERII
JURIDICE**

SPECIALITATEA: 551.01 – TEORIA GENERALĂ A DREPTULUI

Autoreferatul tezei de doctor în drept

Aprobat spre tipar :
Hartie
Coli de tipar:

Formatul hârtiei: A 5
Tiraj: 50 ex.
Comanda nr.